

Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel för våldsanvändning

Redovisning av data fram till 31 december 2023

Diariennr A222.620/2024

Saknr 104

Datum 2024-04-22

Version 01.00

Informationsklass Öppen

Nationella operativa avdelningen, Enheten för utveckling av brottsbekämpning

Innehållsförteckning

1	Inledning och sammanfattning.....	4
2	Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning	6
2.1	Historik	6
2.2	Datainsamling	6
2.3	Begränsningar i statistiken.....	7
3	Användning av polisens skjutvapen.....	7
3.1	Inrapporterade händelser där skjutvapen använts.....	7
3.1.1	Betvingande.....	7
3.1.2	Betvingande med skjutvapen de senaste 10 åren.....	8
3.1.3	Varningsskott och verkanseld 2003 – 2023.....	8
3.1.4	Varningsskott och verkanseld de senaste 10 åren.....	10
3.1.5	Redovisat avstånd till hotet i samband med verkanseld 2011 – 2023	10
3.2	Händelser med verkanseld samt varningsskott per polisregion 2019 – 2023	11
3.3	Gärningsmannens beväpning 2011–2023 i samband med händelser där poliser skjutit verkanseld och/eller varningsskott .	12
3.3.1	Gärningsmannens beväpning vid verkanseld 2023	12
3.3.2	Gärningsmannens beväpning vid varningsskott 2023	13
3.3.3	Verkanseld mot fordon eller person i fordon 2014 – 2023.....	13
3.4	Skadade och avlidna när polis skjutit verkanseld 1994–2023	13
3.4.1	Skadade och avlidna i händelser där polis skjutit verkanseld 2014–2023	14
4	Utökad statistik avseende skjutvapenanvändning för år 2014–2023	15
4.1	Tillhörande verksamhetsgren vid varningsskott eller verkanseld 2014 - 2023	15
4.2	Tjänsteålder hos de poliser som avlossat verkanseld eller varningsskott 2014–2023.....	16
4.3	Initiering av ingripandet 2014–2023.....	16
4.4	Kännedom om farlig situation 2014–2023	17
4.5	Mental förberedelse 2014–2023	17
4.6	Gärningsmannens psykiska status 2014–2023	18
4.6.1	Gärningsmannens psykiska status 2023 i samband med polisens verkanseld eller varningsskott	18
4.7	Miljö vid varningsskott eller verkanseld 2014 – 2023	19
4.8	Polisens vapentyp vid avlossat varningsskott eller verkanseld under 2023	19
4.9	Uppskattad tid från polisens upptäckt av hotet och till dess varningsskott/verkanseld avlossades 2014–2023	20
4.10	Avstånd till gärningsman då vapnet avfyrades 2014–2023	20
4.11	Gärningsman i rörelse 2023	21
4.12	Polisens klädsel vid varningsskott eller verkanseld 2014–2023	21
4.13	Ljusförhållanden vid verkanseld och varningsskott 2023	22
5	Användning av OC-spray 2013–2023	22

5.1	Totalt antal inrapporterade händelser där OC-spray använts 2014 - 2023	22
6	Användning av metoder och hjälpmedel för att stoppa fordon	23
7	Användning av distraktionsgranater 2019–2023	24
8	Användning av tårgas 2019 – 2023	25
9	Statistik per polisregion och Noa avseende redovisad användning av särskilda våldhjälpmedel samt vissa metoder som används vid stoppande av fordon under 2023	25
10	Elchockvapen	28

1 Inledning och sammanfattning

I redovisningsrapporten presenteras data från polisens inrapporterade användning av särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning. Rapporten innefattar inte en redovisning av analyser av våldshjälpmedelsanvändningen utan enbart data från de inrapporterade händelserna.

Polisen i Sverige är utrustade med ett flertal olika våldshjälpmedel såsom bland annat OC-spray, spikmatta och skjutvapen. När en polis behöver använda ett våldshjälpmedel för att hantera en situation ska den användningen avrapporteras. I dag sammanställs data från dessa rapporter manuellt och begränsat. Ett nytt IT-stöd för avrapportering av våldshjälpmedelsanvändning har utvecklats och trädde i kraft nationellt i november 2023 varpå en mer säkrare hantering av data kommer att möjliggöras.

Det pågår kontinuerligt ett utvecklingsarbete i Polismyndigheten för att hitta effektiva och mindre dödliga våldshjälpmedel. Under 2018–2019 genomförde Polismyndigheten ett projekt med försöksverksamhet med elchockvapen. Försöksverksamheten utvärderades av Umeå Universitet¹ i mars 2020. Rikspolischef Anders Thornberg beslutade att elchockvapen ska införas i Polismyndigheten som ett särskilt våldshjälpmedel från 1 januari 2022 med en införandeperiod till 31 december 2024. En större utbildningsinsats på användning av ECV påbörjades under senare delen av 2023 varför den totala användningen av ECV som ett mindre dödligt våldshjälpmedel troligen kommer att öka under 2024.

Polisen registrerade under 2023 ca 1,2 miljoner² händelser där polis beordrats på arbete eller initierat arbetet själv. Det är relativt ovanligt att polis behöver använda våldshjälpmedel vid ingripanden utan de flesta genomförs utan att något våld behöver användas. Vissa av dessa händelser har dock varit så pass allvarliga att skjutvapen har behövts användas.

Skjutvapen utgör det allvarligaste våldshjälpmedlet som polisen förfogar över då det vid verkanseld kan innebära allvarlig skada eller dödsfall hos den polisen ingriper mot.

Nedan redovisas en sammanfattning av polisens skjutvapenanvändning.

¹ <https://www.umu.se/forskning/projekt/utvardering-av-forsok-med-elchockvapen-i-polis-verksamheten/>

² Källa: Noa/Nationella Kommunikationsenheten (NKE) 2024-04-09

Under 2023 har polis skjutit verkanseld mot person vid 19 händelser. Ingen person har rapporterats avliden till följd av polisens verkanseld. Vid 13 händelser har polis skjutit varningsskott. I en händelse kan flera poliser skjutit varningsskott eller verkanseld.

I rapporterna om polisens skjutvapen användning framkommer att drygt 70 % av polisens verkanseld skjutits på kort avstånd (0–7 meter). I 60 % av polisens rapportering av verkanseld har de uppgivit att de har skjutit det första skottet mellan 0–10 sekunder efter att hotet uppfattats.

De flesta varningsskott har skjutits på ett avstånd av 3–7 meter från gärningsmannen. I 80 % av polisens varningsskott har man angett att dessa avlossats inom 0–10 sekunder efter att hotet uppfattats.

Poliser som arbetar i yttre uniformerad tjänst är i majoritet representerade i ovan skjutitsituationer och de tillhör även den verksamhetsgren som utför största antalet ingripanden.

38 poliser har uppgivits skjutit varningsskott eller verkanseld i totalt 32 händelser. Från en av dessa händelser har den s. k individrapporten inte skickats in till Noa varför statistikunderlaget nedan saknar uppgifter från den händelsen. Av de 37 inskickade rapporterna som avser verkanseld och varningsskott så framgår att 17 av dessa har skjutits av poliser med 2–5 års tjänst. Nio poliser har uppgivit 6–10 års tjänst och sju poliser har uppgivit mer än 11 års tjänst. Fyra poliser hade mindre än 2 år i tjänst.

De flesta poliser (30 av 37) har upplevt att de har varit mentalt förberedda på vad som skulle kunna hända.

2 Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning

Statistiken i detta material omfattar händelser som inrapporterats till Rikspolisstyrelsen (RPS) från de självständiga länspolismyndigheterna t.om. 2014. Från och med 2015 rapporterar polisregionerna samt avdelningar till nationella operativa avdelningen (Noa).

Uppföljning av användningen av polisens särskilda hjälpmedel vid våldsanvändning sköts av Noa vid Polismyndigheten och syftar till att samla underlag för utveckling av metoder, utrustning och styrande dokument såsom föreskrifter samt redovisning internt och till externa intressenter.

2.1 Historik

Skyldigheten att avrapportera användningen av särskilda hjälpmedel för våldsanvändning har funnits olika länge för olika typer av våldshjälpmedel och beskrivs i styrande dokument³.

Nationell inrapportering av användning av skjutvapen startade 2003. Innan dess ansvarade varje polismyndighet själva för uppföljningen av skjutvapen-användningen. De första två åren skedde inrapporteringen utan några formkrav varför innehållet i de rapporter som inkom till RPS varierade stort. I flertalet fall fanns endast uppgift om att skjutvapen använts.

Förutom tydlig beskrivning om kravet på avrapportering utvecklades även ett specifikt formulär att användas vid avrapporteringen. Genom detta formulär har avrapporteringen även blivit likriktad.

I samband med revidering av Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd avseende Polisens särskilda hjälpmedel för våldsanvändning under åren 2011 - 2012 utökades skyldigheten att inrapportera uppgifter gällande fler våldshjälpmedel, däribland OC-spray (pepparspray).

2.2 Datainsamling

De data som ligger till grund för statistiken som redovisas i denna rapport har samlats in via en särskild rutin i polisens IT-system för formulär. Uppgifterna skrivs av avrapporterande poliser in i ett särskilt formulär i samband med

³ Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, FAP 100-2, 104-1—104-9, Polismyndighetens handbok för hantering och användning av skjutvapen i polisverksamhet (PM 2023:3).

avrapportering av händelsen. Dessa data skickas därefter till Noa för uppföljning. Från november 2023 samlas data in genom IT-stödet RAVA⁴

2.3 Begränsningar i statistiken

Statistiken bygger på de händelser som rapporterats enligt särskild rutin för uppföljning vid sidan av annan avrapportering. Händelser för vilka en rapport inte skickats in till dåvarande RPS eller nuvarande Noa eller som av någon annan anledning inte har identifierats finns således inte med i statistiken. Det finns fortsatt betydande brister i inrapportering. I vissa fall har rapporter varit ofullständigt ifyllda varför vissa data saknas.

Under 2021 påbörjade Polismyndigheten ett arbete med att utveckla ett IT-stöd, RAVA, för avrapportering av våldshjälpmedelsanvändning. IT-stödet ska effektivisera avrapportering och förenkla proceduren för den avrapporterande polisen samt det befäl som har till uppgift att granska rapporten. IT-stödet kommer därtill att automatisera statistiksammanställningen vilket kommer att höja kvalitén på denna. IT-stödet infördes nationellt i Polismyndigheten i november 2023.

3 Användning av polisens skjutvapen

Då poliser använt skjutvapen vid varningsskott och/eller verkanseld, upprättas som regel en polisanmälan och händelsen rapporteras till avdelningen för särskilda utredningar. Avdelningen är en fristående del av Polismyndigheten och alla utredningar leds av åklagare vid Åklagarmyndighetens särskilda åklagarkammare. De händelsetyper som inrapporteras till nationella operativa avdelningen när det gäller våldshjälpmedelsanvändning av skjutvapen är betvingande, varningsskott, respektive verkanseld.

3.1 Inrapporterade händelser där skjutvapen använts

3.1.1 Betvingande

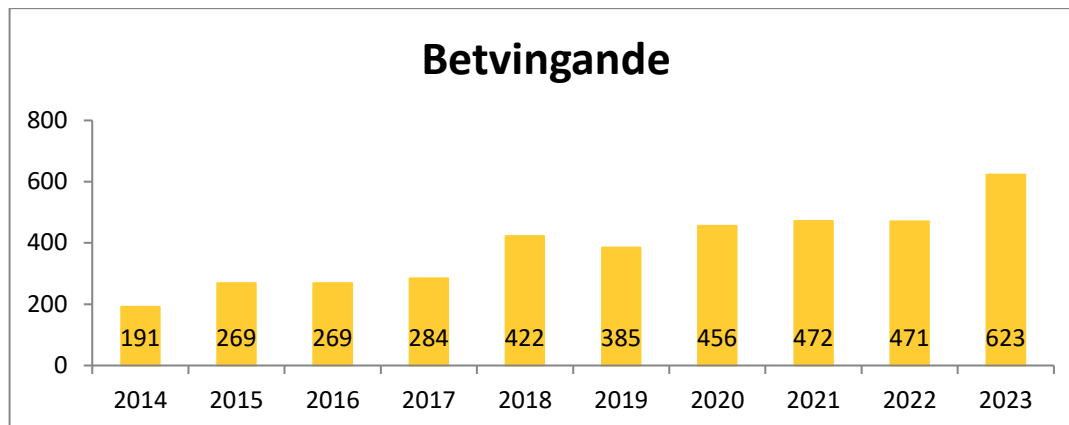
Inrapporteringen av betvingande påbörjades 2012. Betvingande innebär att hota genom att rikta skjutvapnet mot någon i avsikt att få personen att åtfölja anvisning från polisman och får enbart ske om polismannen bedömer situationen vara så allvarlig att varningsskott eller verkanseld är nära förestående. Enbart framtagande av vapnet ur hölstret omfattas inte (höjd beredskap).

Vid de händelser som redovisats som betvingande har samma polis inte avlossat varningsskott eller verkanseld. Däremot kan vid händelser som

⁴ RAVA – Rapportering av våldshjälpmedelanvändning

redovisats som verkanseld, både ett betvingande ha skett och varningsskott avlossats.

3.1.2 Betvingande med skjutvapen de senaste 10 åren

Figur 1: Antalet inrapporterade betvingande med skjutvapen 2014–2023.

Antalet betvingande redovisas utifrån antalet individrapporter som kommit till Noas kännedom.

3.1.3 Varningsskott och verkanseld 2003 – 2023

Varningsskott betyder att skjutvapnet avlossas i en så ofarlig riktning som är möjligt, för att varna motparten om att skjutvapnet kan komma att användas mot honom eller henne. Varningsskott får enligt kungörelsen (1969:84) om polisens användande av skjutvapen avlossas först då samtliga förutsättningar för verkanseld är uppfyllda.

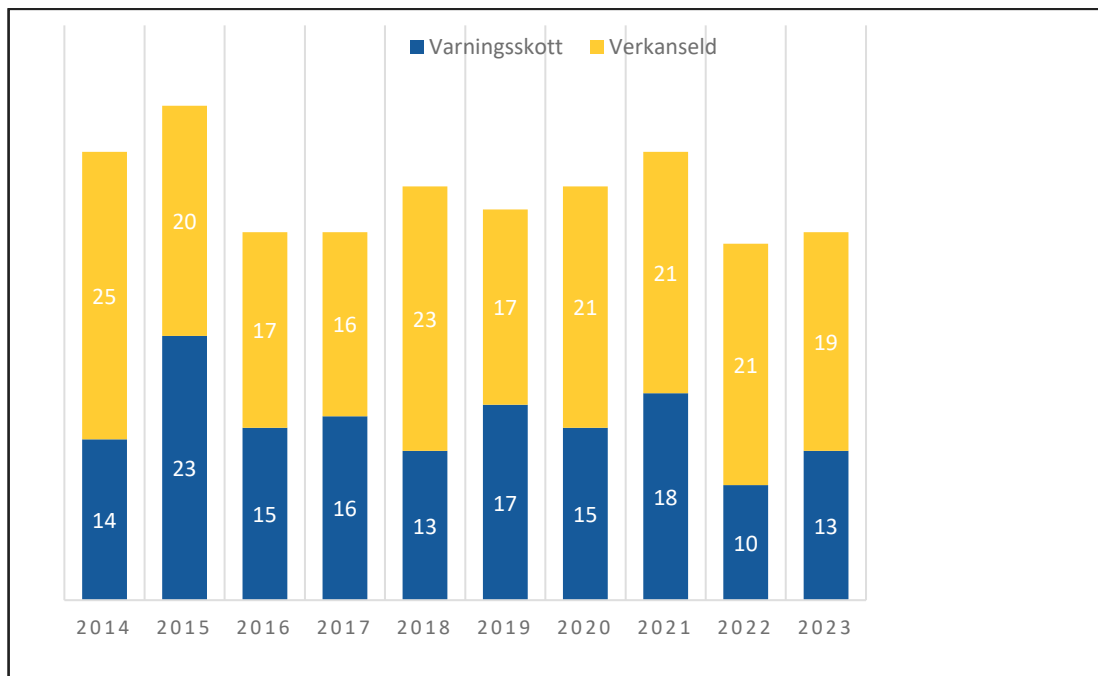
Verkanseld innebär att skott avlossas riktat mot en person i avsikt att träffa personen. I vissa fall har verkanseld riktats mot fordon. Händelser där skjutvapen används för att avliva skadat vilt eller andra djur, t.ex. p.g.a. trafikolycka, omfattas inte av inrapporteringskyldigheten. Skjutvapenanvändning regleras bland annat i Polismyndighetens handbok för hantering och användning av skjutvapen i polisverksamhet (PM 2023:3)

Tabell 1: Antal händelser med varningsskott och verkanseld per år.

År	Varningsskott	Verkanseld mot person/ fordon	Totalt
2003	9	11	22
2004	15	16	33
2005	9	9	18
2006	3	8	11
2007	12	10	22
2008	16	20	36
2009	11	11	22
2010	8	14	22
2011	35	22	57
2012	14	17	34
2013	16	13	35
2014	14	25	39
2015	23	20	43
2016	15	17	32
2017	16	16	32
2018	13	23	36
2019	17	17	34
2020	15	21	36
2021	18	21	39
2022	10	21	31
2023	13	19	32

Tabellen visar antalet händelser där skjutvapen använts vid varningsskott eller verkanseld. I en och samma händelse kan flera poliser ha skjutit ett eller flera skott och poliserna kan ha skjutit antingen varningsskott eller verkanseld eller både och. I tabellerna redovisas den allvarligaste formen av åtgärd, d.v.s. har både verkanseld och varningsskott avlossats vid en och samma händelse så redovisas endast verkanseld.

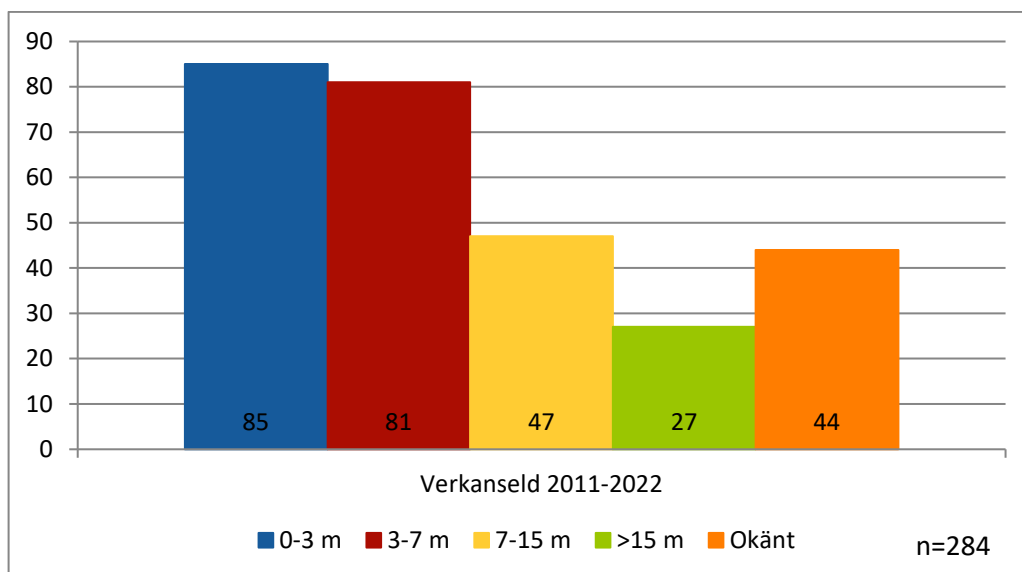
3.1.4 Varningsskott och verkanseld de senaste 10 åren

Figur 2: Antalet händelser med varningsskott och verkanseld per år 2014–2023.

Verkanseld avser avlossat skott mot person eller fordon. Varningsskott har avlossat för att påverka motparten och ska ha riktats i så ofarlig riktning som möjligt.

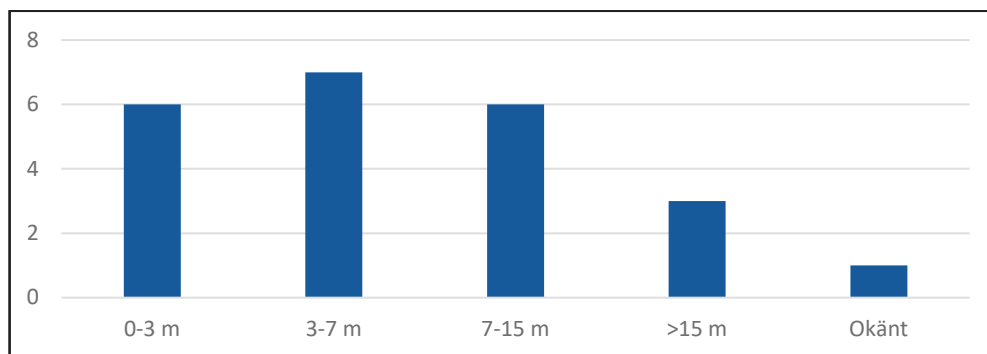
3.1.5 Redovisat avstånd till hotet i samband med verkanseld 2011 – 2023

Figur 4: Redovisat avstånd till hotet i samband med verkanseld 2011–2023.

Data kommer från 284 individrapporter för verkanseld. I ett stort antal av de tidiga rapporterna finns inget avstånd angivet. Detta har redovisats som okänt (orange färg). Statistiken avser händelser under 2011–2023. Det vanligaste angivna avståndet för verkanseld är det kortaste avståndet, 0–3 m (ca 30 % av de uppgivna avstånden).

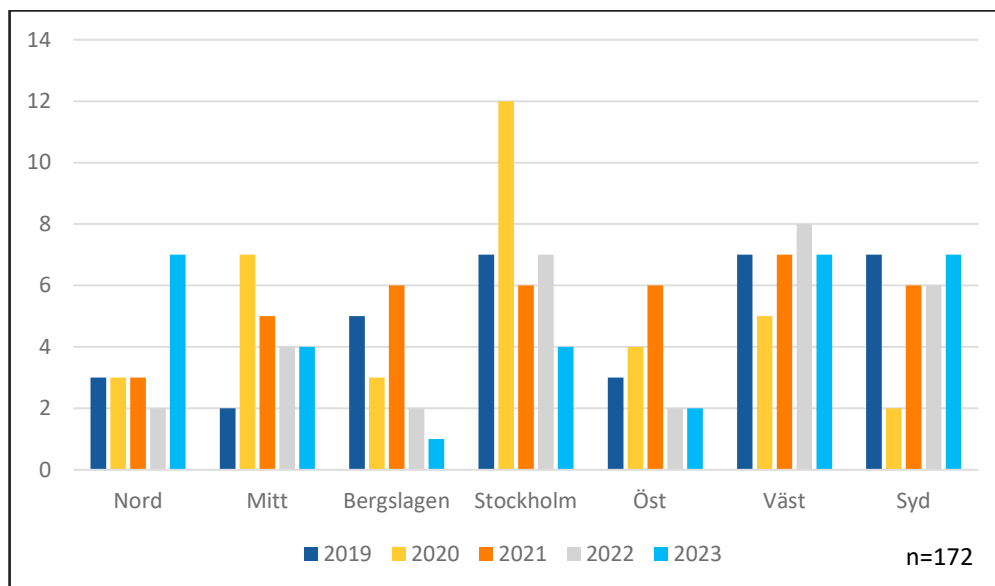
3.1.5.1 Redovisat avstånd till hotet i samband med verkanseld 2023

Figur 5: Redovisat avstånd till hotet i samband med verkanseld 2023.

Totalt har 23 poliser skjutit verkanseld i samband med 19 händelser.

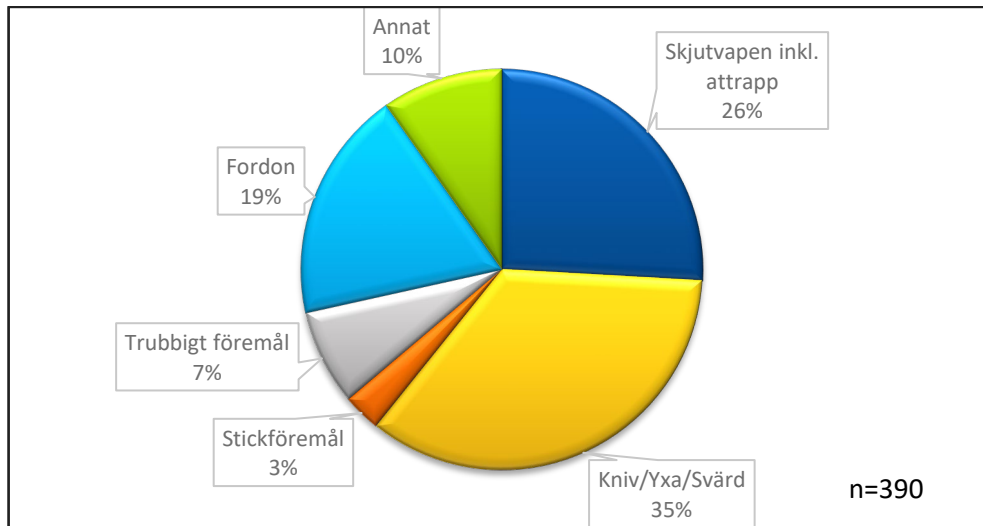
3.2 Händelser med verkanseld samt varningsskott per polisregion 2019 – 2023

Figur 6: Översikt av antalet händelser där varningsskott och verkanseld avlossades per polisregion under åren 2019 – 2023.

Totalt inrapporterades 172 händelser under perioden.

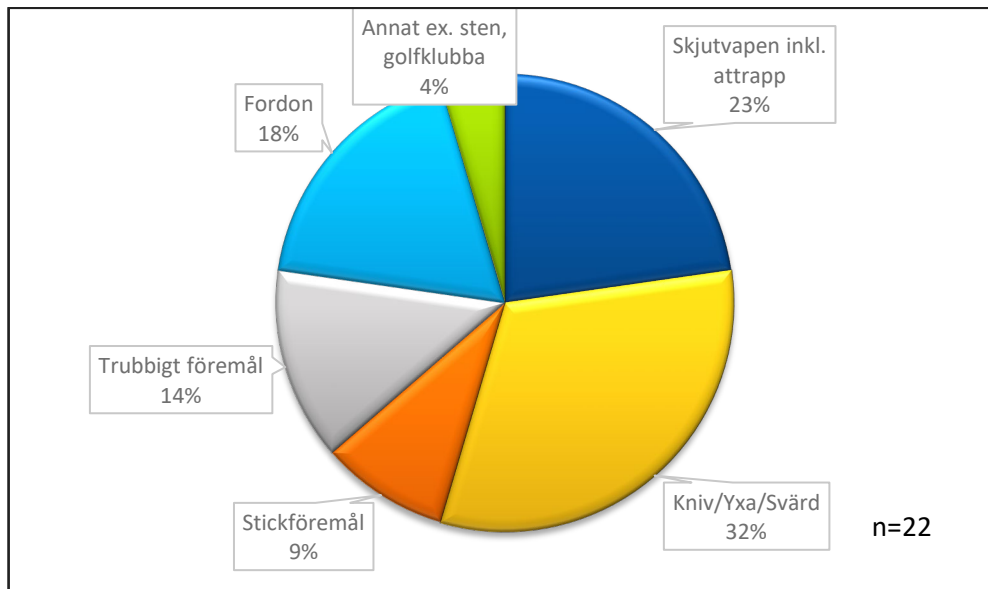
3.3 Gärningsmannens beväpning 2011–2023 i samband med händelser där poliser skjutit verkanseld och/eller varningsskott

Figur 7: Sammanställning av gärningsmannens beväpning i sambandhändelser där poliser skjutit verkanseld och/eller varningsskott under åren 2011 – 2023.

I vissa fall kan samma gärningsman vid samma händelse innehaft flera olika föremål som beväpning.

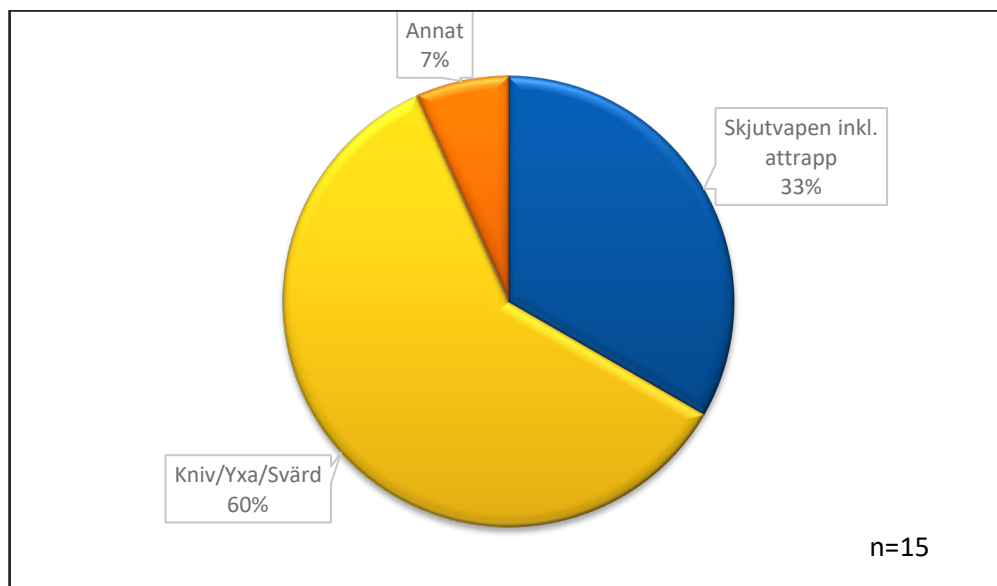
3.3.1 Gärningsmannens beväpning vid verkanseld 2023

Figur 8: Sammanställning av gärningsmannens beväpning i samband med de händelser där poliser skjutit verkanseld under 2023.

I vissa fall har samma gärningsman vid samma händelse innehaft flera olika föremål som beväpning.

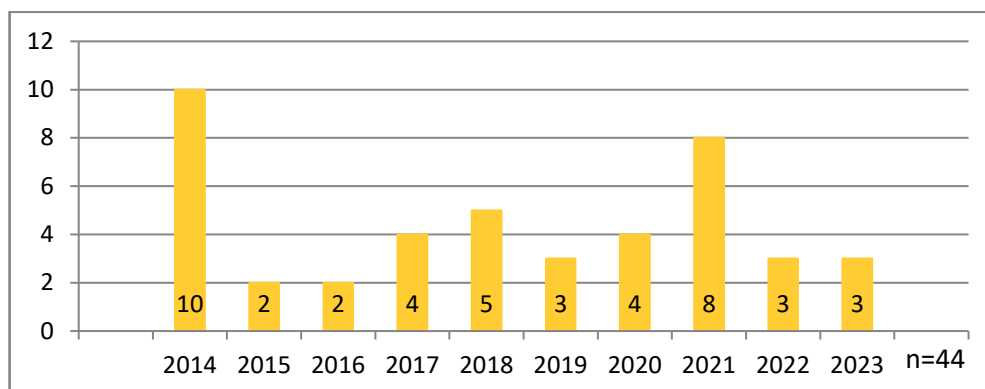
3.3.2 Gärningsmannens beväpning vid varningsskott 2023

Figur 9: Sammanställning av gärningsmannens beväpning i samband med de händelser där poliser skjutit varningsskott under 2023.

I vissa fall har samma gärningsman vid samma händelse innehaft flera olika föremål som beväpning.

3.3.3 Verkanseld mot fordon eller person i fordon 2014 – 2023

Figur 10: Sammanställning av antalet händelser där verkanseld avlossats mot fordon eller person i fordon 2014–2023.

Diagrammet visar antalet händelser, där polisen avlossat verkanseld mot fordon eller person i fordon i syfte att få stopp på detta.

3.4 Skadade och avlidna när polis skjutit verkanseld 1994–2023

För åren 1994 - 2002 fanns ingen inrapportering från dåvarande polismyndigheterna till Rikspolisstyrelsen av händelser där skjutvapen använts. Antalet

som avlidit p.g.a. polisens användning av skjutvapen under denna period kan dock redovisas med uppgifter från bl.a. Rättsmedicinalverket. Nedan redovisas statistik för de senaste 30 åren.

Tabell 2: Antalet döda i samband med verkanseld 1994–2023.

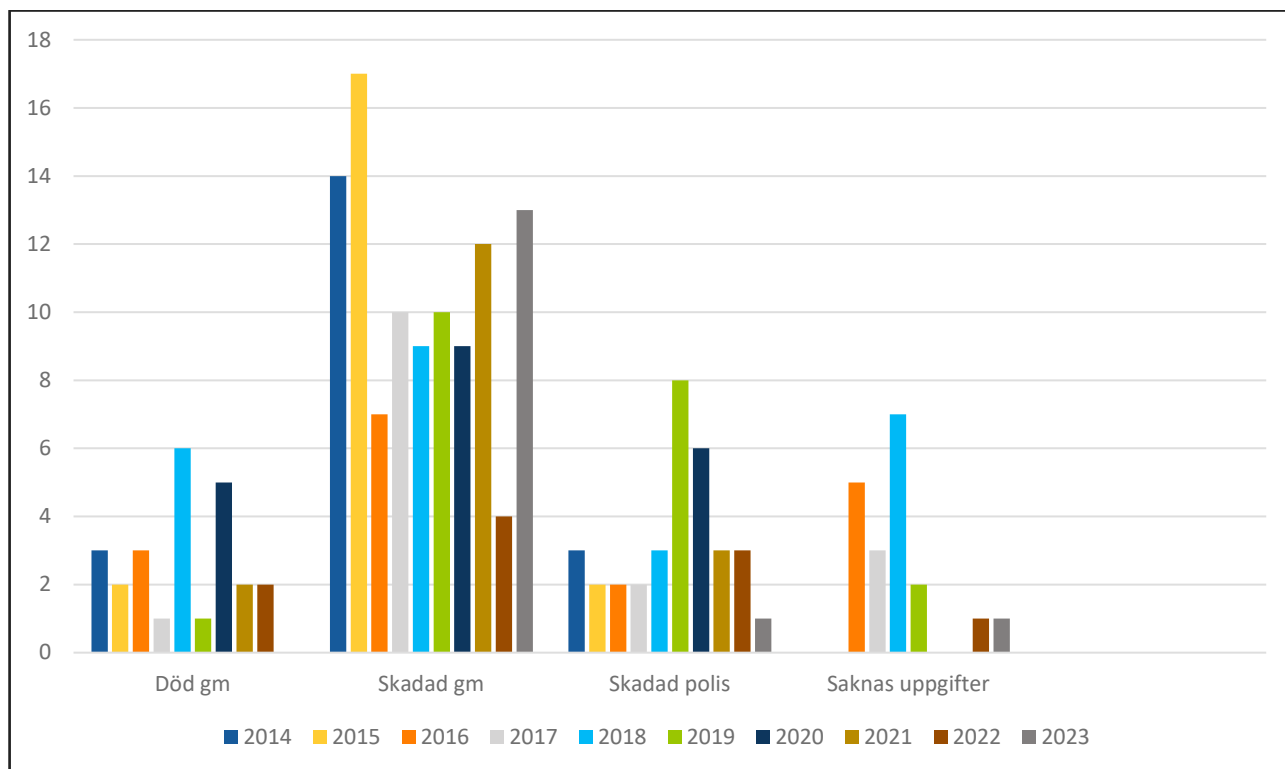
År	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Avlidna	0	1	0	0	1	3	2	1	1	1

År	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Avlidna	1	1	1	0	0	1	0	1	0	4

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Avlidna	3	2	3	1	6	1	5	2	2	0

1994–2003 avled 10 personer som träffats av polisens verkanseld, under andra perioden 2004–2013 var det 9 personer och under den senaste tioårsperioden 2014–2023 har 25 personer avlidit.

3.4.1 Skadade och avlidna i händelser där polis skjutit verkanseld 2014–2023

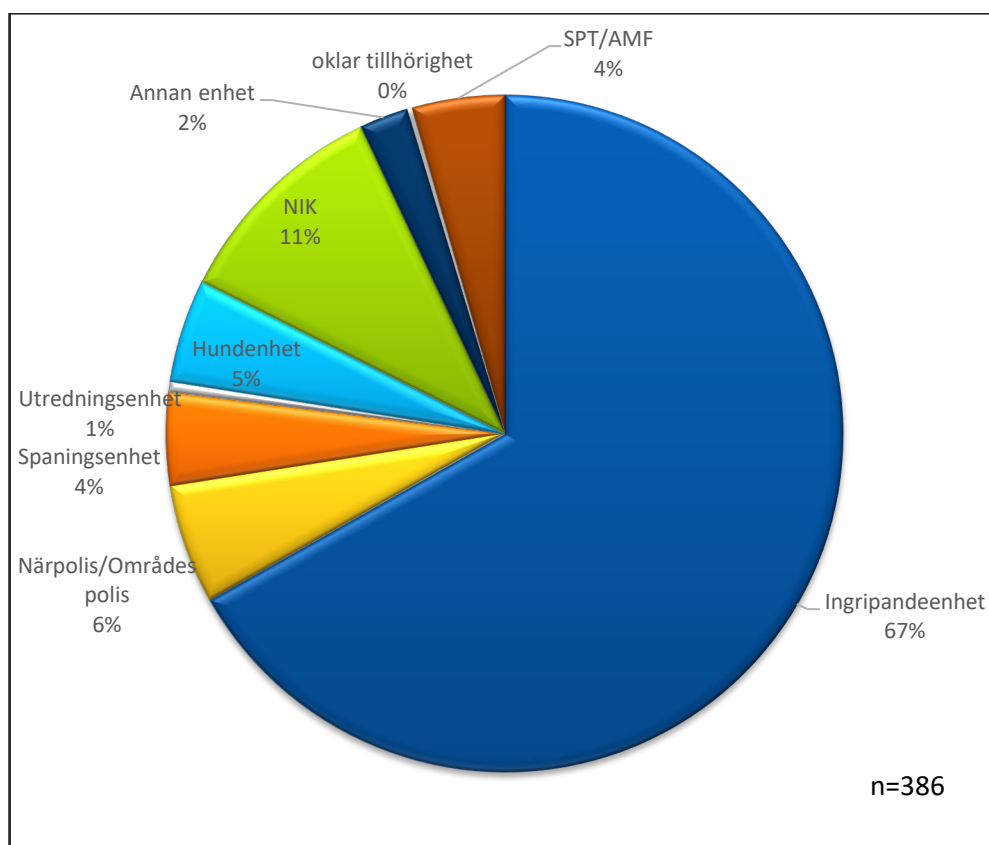
Figur 11: Antalet skadade och döda 2014–2023 i händelser där polis skjutit verkanseld.

Tabellen redovisar alla typer av skador som rapporterats i samband med att polis skjutit verkanseld, alltså inte nödvändigtvis enbart skottskador.

4 Utökad statistik avseende skjutvapen användning för år 2014–2023

I och med att rutinen för inrapportering av händelser där skjutvapen och andra hjälpmedel förändrades och utvecklades under 2014 gavs möjlighet till utökad redovisning av det inhämtade underlaget. Dock så inträffade ett programhaveri 2017 varför en del data försvann vilket har påverkat den totala numerären i nedan olika redovisade statistikuppgifter och behöver därför utläsas med det perspektivet.

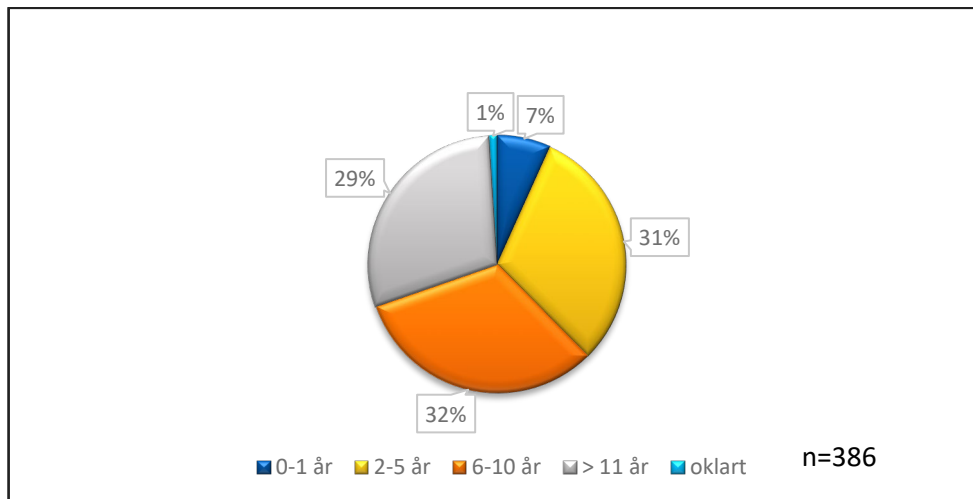
4.1 Tillhörande verksamhetsgren vid varningsskott eller verkanseld 2014 - 2023

Figur 12: Vilken verksamhetsgren de poliser som skjutit verkanseld eller varningsskott har uppgivit sig tillhört 2014–2023.

Poliser som arbetar i yttre uniformerad tjänst är i majoritet representerade i dessa skjutsituationer och de tillhör den verksamhetsgren som utför största antalet ingripanden. Verksamhetsgrenen NIK avser polispersonal som tillhör polisens insatspersonal och benämns nationellt insatskoncept.

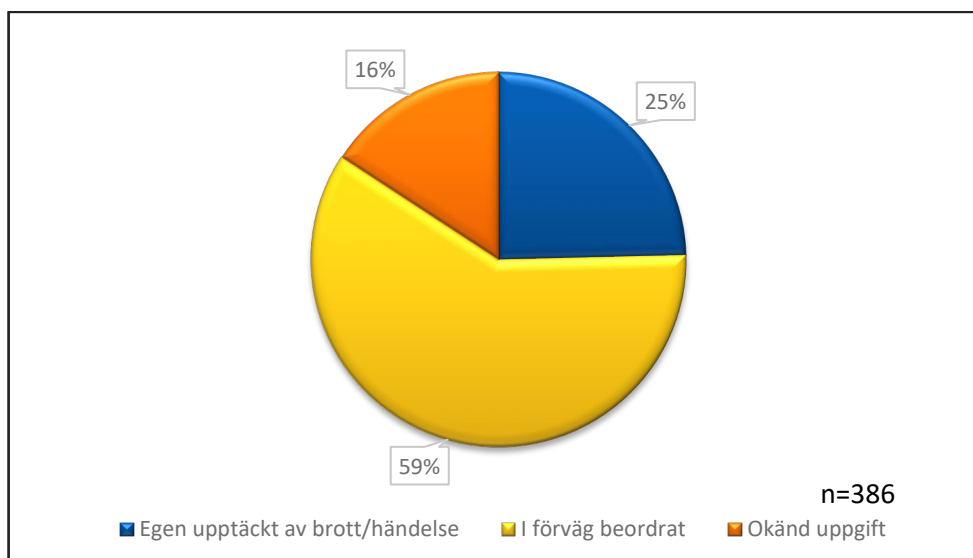
4.2 Tjänsteålder hos de poliser som avlossat verkanseld eller varningsskott 2014–2023

Figur 13: Uppgivna tjänsteåldern som poliserna hade när de sköt verkanseld eller varningsskott 2014–2023.

Under perioden 2014–2023 har 386 poliser inrapporterat att de avlossat verkanseld eller varningsskott. Det största antalet (145 personer) finns bland poliser som varit i tjänst i intervallen 0–5 år. I figuren redovisas den intervallen i två perioder, 0–1 år samt 2–5 år.

4.3 Initiering av ingripandet 2014–2023

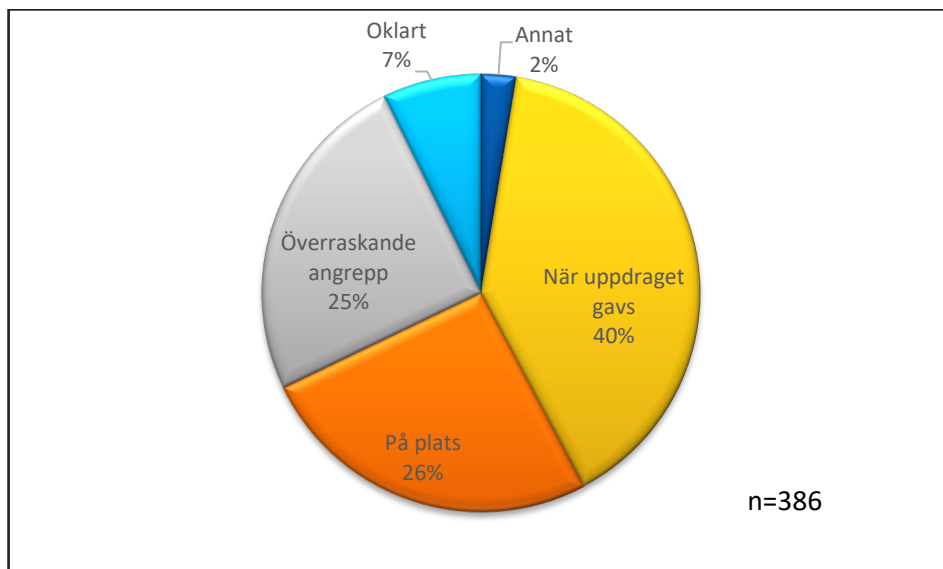

Figur 14: Hur ingripandet har initierats vid de tillfällen verkanseld eller varningsskott avlossats 2014–2023.

Diagrammet anger hur ingripandet initierats, d.v.s. antingen genom att poliser själva upptäckt en händelse som krävt ett ingripande eller om de beordrats till

platsen via i första hand en ledningscentral. Statistiken omfattar händelser där poliser skjutit verkanseld eller varningsskott under 2014–2023.

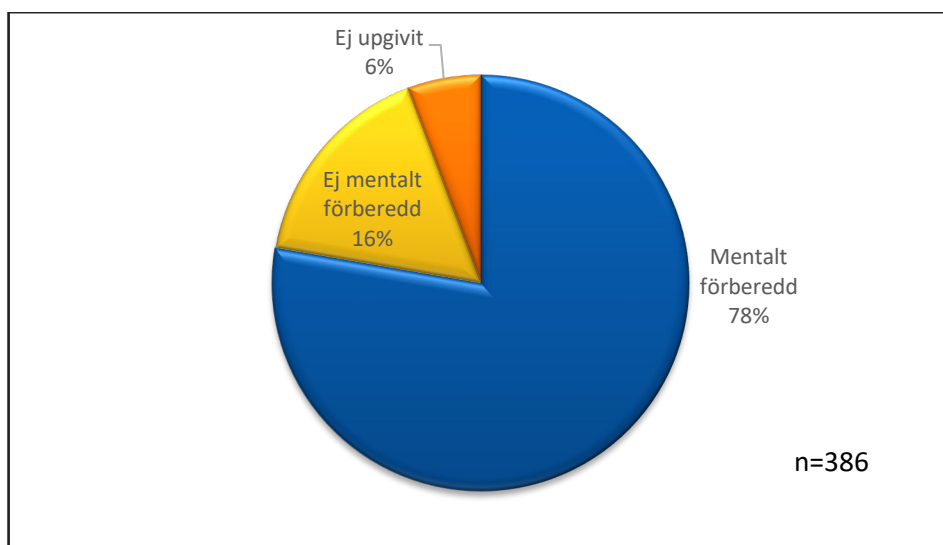
4.4 Kännedom om farlig situation 2014–2023

Figur 15: Figuren beskriver när poliser som avlossat varningsskott eller verkanseld fått kännedom om situationens farlighet.

Kännedom om farlig situation beskriver när polispersonal fått kännedom om uppdragets farlighet exempelvis när de tilldelas arbetsuppgiften från ledningscentral eller får kännedom om farligheten på plats för händelsen.

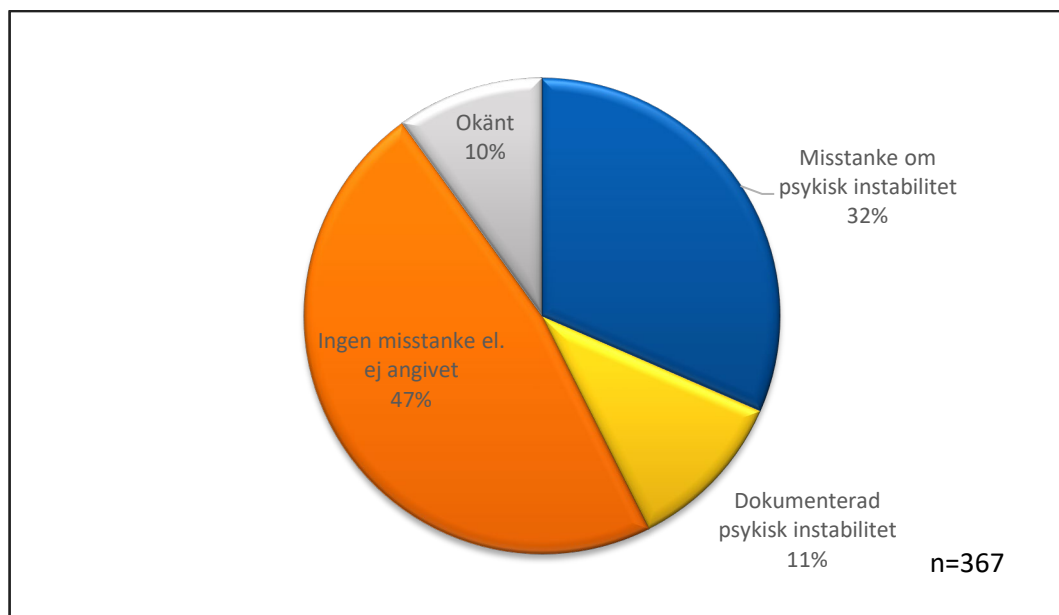
4.5 Mental förberedelse 2014–2023

Figur 16: Procentuell fördelning av hur poliserna upplevt sin mentala förberedelse i samband med att de avlossat varningsskott eller verkanseld 2014–2023.

En del i en mental förberedelse kan vara att få kännedom om farlighet i tidigt skede och därmed ges möjlighet till att förbereda sig på flera olika scenarion. I statistiken från 2014 till 2023 har 78 % av poliserna uppgivit att de var mentalt förberedda på den uppkomna situationen.

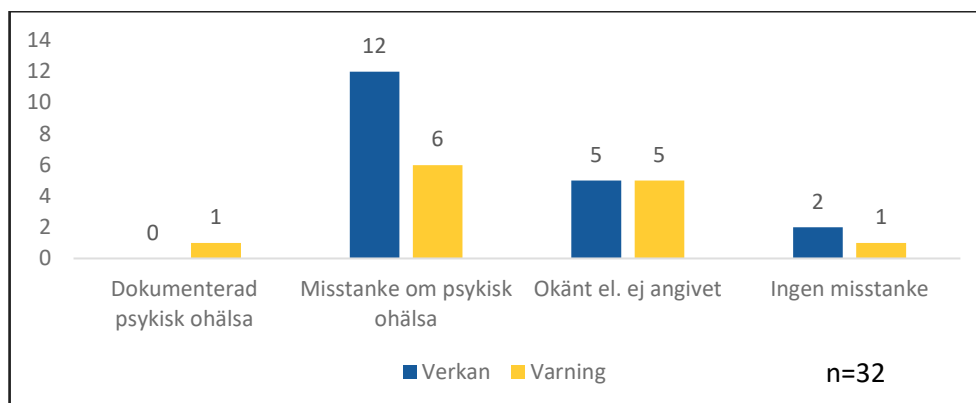
4.6 Gärningsmannens psykiska status 2014–2023

Figur 17: Psykisk ohälsa eller misstanke därom på de personer mot vilka varningsskott eller verkanseld avlossats 2014–2023.

I flera händelser under de senaste åren har personen som polisen brukat skjutvapen mot uppmanat poliserna att skjuta honom eller henne och genom att uppträda hotfullt och försökt angripa poliserna med exempelvis ett eggvapen, tvingat poliserna till att avlossa skjutvapnet.

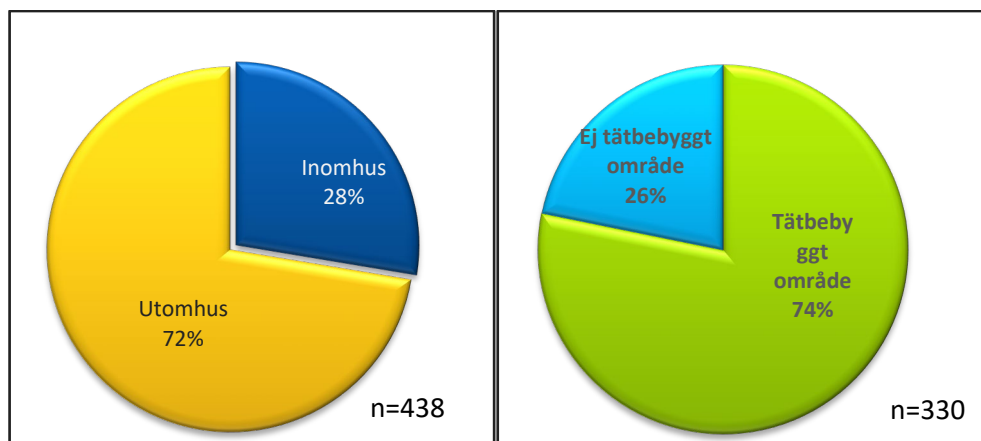
4.6.1 Gärningsmannens psykiska status 2023 i samband med polisens verkanseld eller varningsskott

Figur 18: Psykisk ohälsa eller misstanke därom på de personer mot vilka varningsskott eller verkanseld avlossats 2023.

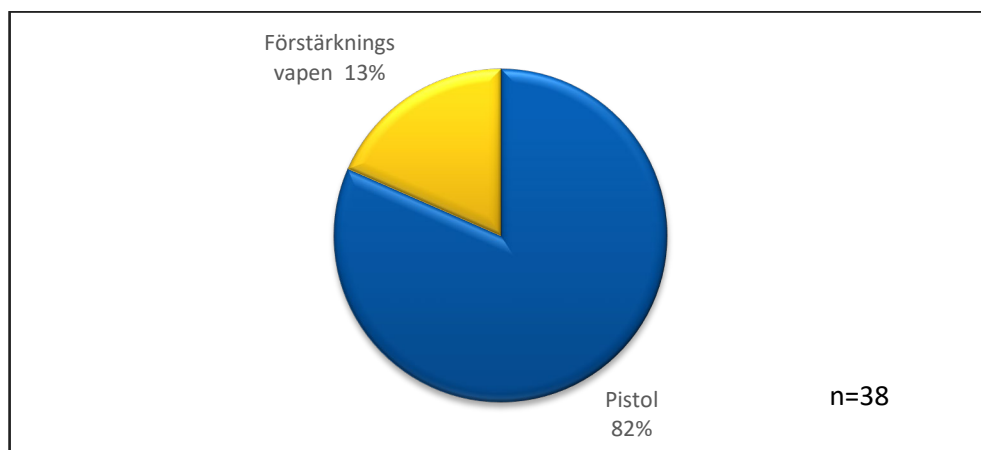
Vid de 32 händelser där polismän har avrapporterat verkanseld eller varningsskott under 2023, har i 19 av de 32 (59 %) händelserna markerats att gärningsmannen endera led av dokumenterad psykisk ohälsa eller kunde misstänkas lida av psykisk ohälsa.

4.7 Miljö vid varningsskott eller verkanseld 2014 – 2023

Figur 19: Fördelning mellan utomhus och inomhus när varningsskott eller verkanseld har avlossats samt befolkningstäthet under åren 2014–2023.

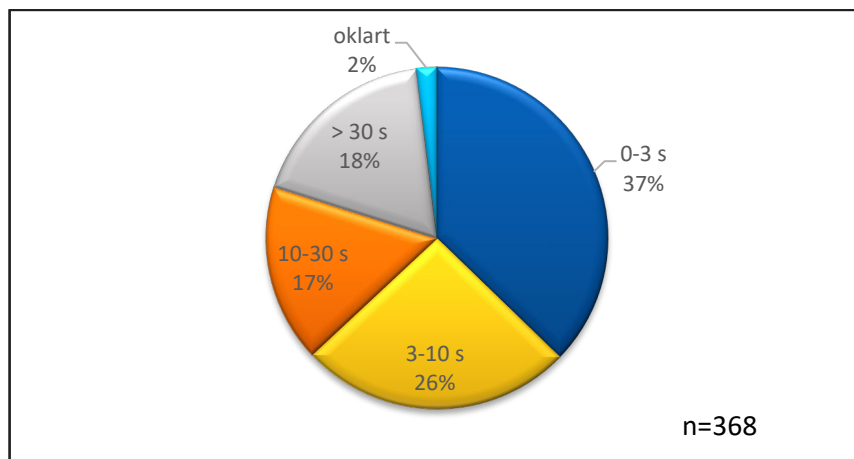
4.8 Polisens vapentyp vid avlossat varningsskott eller verkanseld under 2023

Figur 20: Typ av skjutvapen som poliser använt sig av vid varningsskott eller verkanseld 2023.

Svensk polis är sedan 1965 utrustad med tjänstepistol. I särskilda fall kan det vara påkallat att använda annat skjutvapen än pistol. Dessa benämns som förstärkningsvapen. I samband med varningsskott och verkanseld 2023 har 31 poliser uppgivit att de skjutit med pistol, sju poliser har uppgivit att de skjutit med förstärkningsvapen.

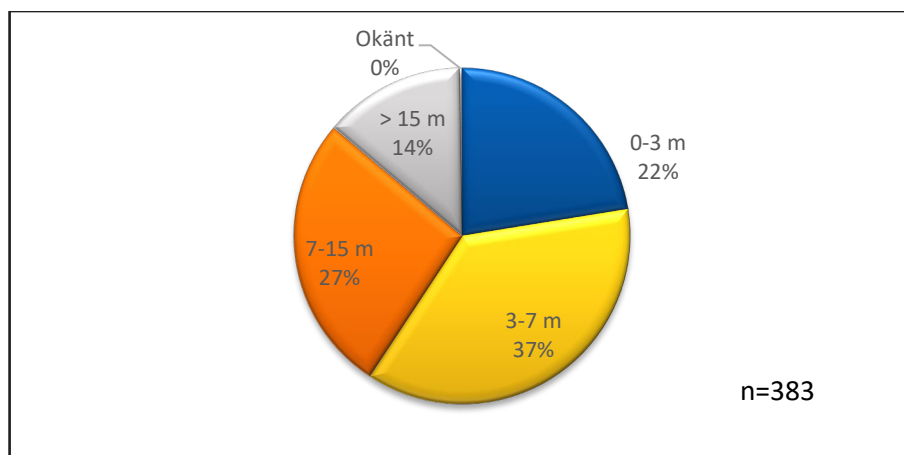
4.9 Uppskattad tid från polisens upptäckt av hotet och till dess varningsskott/verkanseld avlossades 2014–2023

Figur 21: Uppskattad tid från polisens upptäckt av hotet och till dess varningsskott/verkanseld avlossades 2014–2023

Diagrammet visar den tid som poliserna upplevt förlöpt från det att de upptäckt det hot som föranlett vapenanvändningen till dess de avfyrat vapnet. Statistiken bygger på uppgifter från de poliser som avlossat varningsskott eller verkanseld under 2014 till 2023 och även angivit en tid i rapporten.

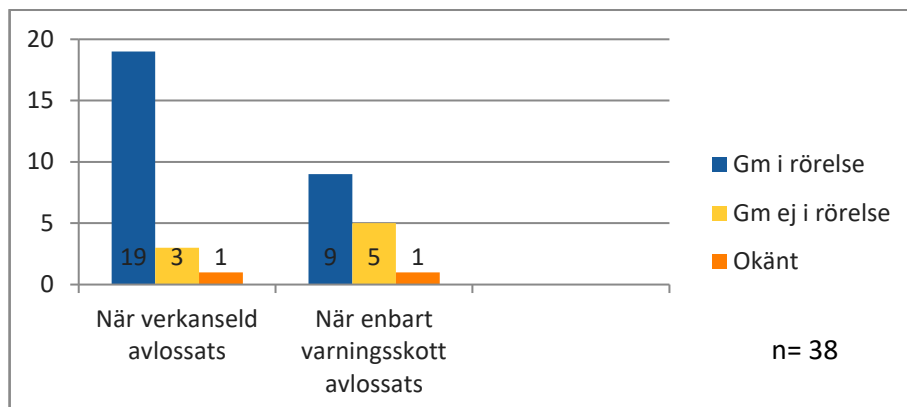
4.10 Avstånd till gärningsman då vapnet avfyrades 2014–2023

Figur 22: Uppskattat avstånd till hotet vid varningsskott eller verkanseld 2014–2023.

Statistiken bygger på uppgifter från de poliser som avlossat varningsskott eller verkanseld under 2014–2023 och bygger på deras bedömningar och inte exakta mätningar av avståndet.

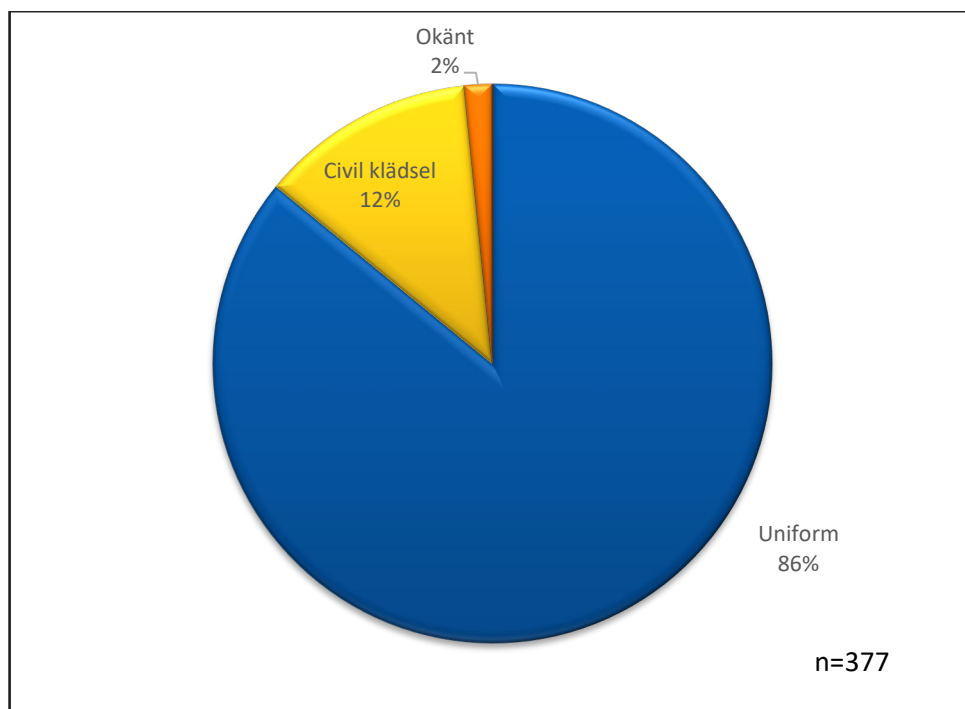
4.11 Gärningsman i rörelse 2023

Figur 23: Om den person mot vilken polis avlossat varningsskott eller verkanseld varit i rörelse 2023.

Även personer som befunnits sig i ett fordon inkluderas här. Siffrorna anger antalet skjutande poliser.

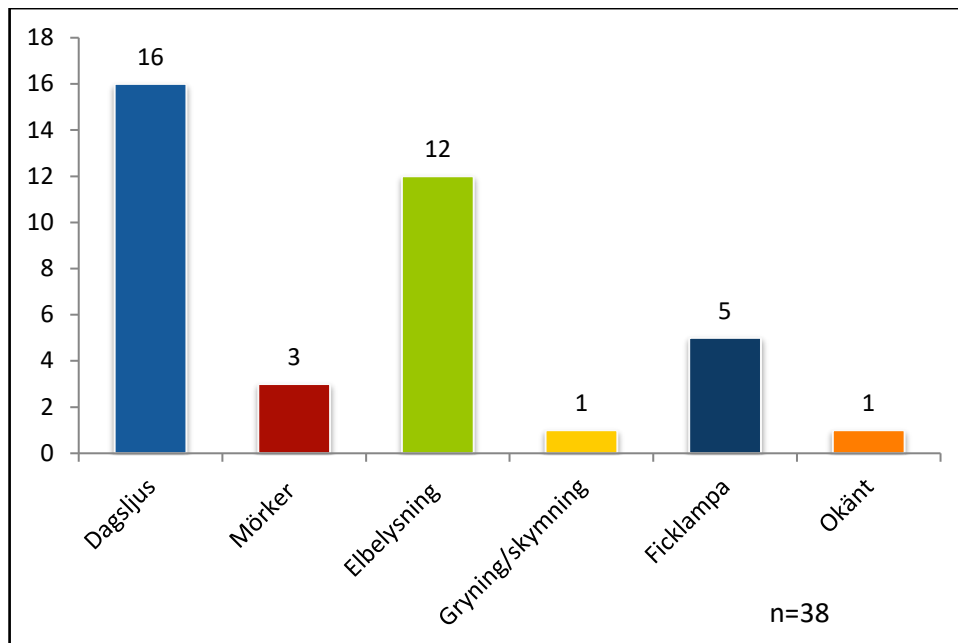
4.12 Polisens klädsel vid varningsskott eller verkanseld 2014–2023

Figur 24: Hur polis varit klädd när varningsskott eller verkanseld avlossats 2014–2023.

Poliser från yttre tjänst i uniform är i majoritet överrepresenterade i dessa skjutssituationer och de är även den verksamhetsgren som utför största antalet ingripanden. När polisman inte angett klädsel har det noterats som okänt.

4.13 Ljusförhållanden vid verkanseld och varningsskott 2023

Figur 25: Antal av olika uppgivna ljusförhållanden i samband med avlossat verkanseld eller varningsskott 2023.

5 Användning av OC-spray 2013–2023

OC-spray (pepparspray) infördes inom Polisen 2005. Insamling av statistik över användning av OC-spray startade i februari 2012. Före år 2012 fanns inget krav på inrapportering till Rikspolisstyrelsen av händelser där OC-spray använts. Uppföljning skedde i respektive polismyndighet. Användning av OC regleras i Polismyndighetens föreskrift FAP 104–4 (PMFS 2016:6)

5.1 Totalt antal inrapporterade händelser där OC-spray använts 2014 - 2023

Tabell 3: Antalet inrapporterade användningar av OC-spray 2013 - 2022.

År	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal händelser	923	958	773	873	1104	1151	1370

År	2021	2022	2023
Antal händelser	1387	1427	1424

6 Användning av metoder och hjälpmedel för att stoppa fordon

22 § polislagen ger under flera olika förutsättningar polisen rätt att stoppa fordon. Enligt 10 § i samma lag ges poliser rätt att när andra medel är otillräckliga använda våld för att stoppa fordonet. Närmare regler om stoppande av fordon finns i Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om vilka hjälpmedel som får användas för att stoppa fordon, FAP 104–1 (PMFS 2016:10).

Innan förändringarna avseende inrapporteringsrutinen gjordes 2011 var inrapporteringen mycket sporadisk från polismyndigheterna. Nedan redovisas statistik från och med år 2014. Sannolikt finns fortfarande en tämligen stor underrapportering.

Tabell 4: Antalet inrapporterade metoder och hjälpmedel för stoppande av fordon 2013–2023.

Hjälpme- del/metod	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Stängning	10	14	9	5	6	11	6	10	4	9
Prejning	92	86	85	152	135	129	171	136	94	78
Spikmatta	36	39	41	43	44	36	70	32	52	27
Fast hinder	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Fordonsnät	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Stängning är en åtgärd som syftar till att hindra fortsatt färd med ett fordon genom att polisen med hjälp av fordon under färd, stänger in det flyende fordonet mellan flera polisfordon eller mellan ett eller flera polisfordon och en annan avgränsning.

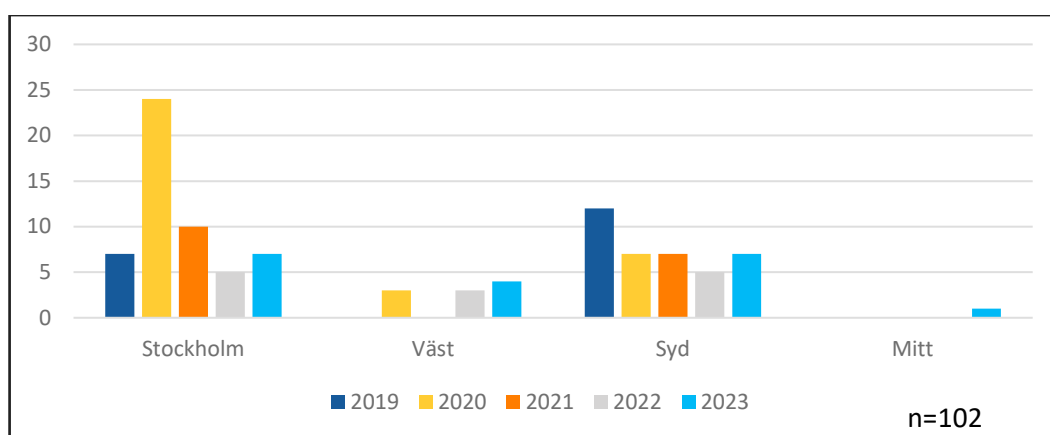
Prejning innebär att polisen vidtar en åtgärd som syftar till att hindra fortsatt färd med ett fordon genom att polisen med ett annat fordon fysiskt tränger ett flyende fordon och därigenom tvingar det att stanna.

En spikmatta är en anordning som läggs ut på vägen där ett flyende fordon förväntas passera. När det flyende fordonet kör över spikmattan fastnar de ihåliga spikarna i däckets och tömmer det på luft. Luften pyser ut genom röret i spiken och tömmer däckets helt på luft. Spikmattan orsakar inte ett omedelbart stopp men försvårar avsevärt den fortsatta färden och leder i normalfallet till stopp inom ett antal hundra meter.

Ett fast hinder utgörs av en anordning som blockerar vägen och som syftar till att hindra ett fordon's fortsatta färd.

Fordonsnät är en anordning som fångar upp ett fordon i rörelse i syfte att hindra dess fortsatta färd. Fordonsnät får endast användas av den nationella insatsstyrkan.

7 Användning av distraktionsgranater 2019–2023

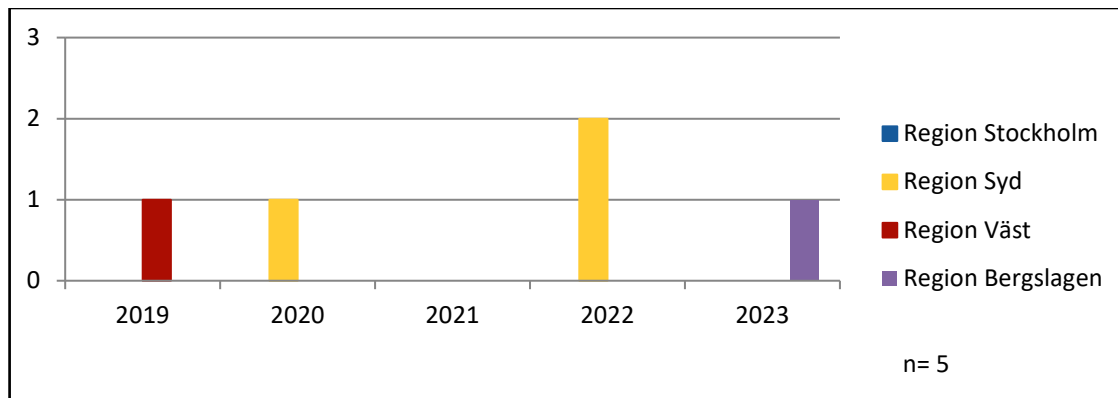

Figur 26: Antalet inrapporterade användningar av distraktionsgranat 2019–2023.

Distraktionsgranater är en anordning som med hjälp av kraftigt ljus och ljud syftar till att distrahera en gärningsman och därigenom skapa tid och möjlighet för polis att ingripa mot denne.

Distraktionsgranater har tidigare endast fått användas av den nationella insatsstyrkan och de regionala förstärkta insatsstyrkorna i Polisregion Stockholm, Syd och Väst men sedan 2023 får även regionala insatsgrupper inom NIK använda dem. Reglering avseende distraktionsgranater återfinns i Polismyndighetens föreskrift FAP 104–6 (PMFS 2019:4)

8 Användning av tårgas 2019 – 2023

Figur 27: Antalet inrapporterade användningar av tårgas 2019–2023.

Tårgas får användas vid ingripanden i farliga situationer, t.ex. när någon genom hot med vapen eller sprängmedel eller av annan anledning bedöms vara särskilt farlig och bara om den polisiära uppgiften inte kan lösas på något mindre ingripande sätt. Mot en folksamling får tårgas endast användas vid särskilda omständigheter. Tårgasanvändningen regleras i Polismyndighetens föreskrift FAP 104–3 (PMFS 2018:15).

9 Statistik per polisregion och Noa avseende redovisad användning av särskilda våldshjälpmedel samt vissa metoder som används vid stoppande av fordon under 2023

Redovisningen avser antalet poliser som redovisat sin våldshjälpmedelsanvändning eller metod vid stoppande av fordon. Flera polisers användning av våldshjälpmedel kan ha skett i samma händelse.

Tabell 5: Polisregion Bergslagen.

Typ av våldshjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	2
Varningsskott	0
Betvingande	65
OC-spray	85
Prejning	5
Spikmatta	1
Stängning	0
Distraktionsgranat	0
Tårgas	2

Tabell 6: Polisregion Mitt.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	2
Varningsskott	4
Betvingande	72
OC-spray	178
Prejning	8
Spikmatta	3
Stängning	2
Distraktionsgranat	1
Tårgas	0

Tabell 7: Polisregion Nord.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	5
Varningsskott	3
Betvingande	42
OC-spray	84
Prejning	6
Spikmatta	4
Stängning	0
Distraktionsgranat	0
Tårgas	0

Tabell 8: Polisregion Stockholm.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	2
Varningsskott	2
Betvingande	131
OC-spray	454
Prejning	23
Spikmatta	2
Stängning	4
Tårgas	0
Distraktionsgranat	7

Tabell 9: Polisregion Syd.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	6
Varningsskott	3
Betvingande	118
OC-spray	243
Prejning	26
Spikmatta	4
Stängning	1
Tårgas	0
Distraktionsgranat	6

Tabell 10: Polisregion Väst.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	5
Varningsskott	2
Betvingande	68
OC-spray	199
Prejning	13
Spikmatta	6
Stängning	2
Tårgas	0
Distraktionsgranat	5

Tabell 11: Polisregion Öst.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	1
Varningsskott	1
Betvingande	127
OC-spray	171
Prejning	6
Spikmatta	7
Stängning	3
Tårgas	0

Tabell 12: Nationella operativa avdelningen.

Typ av våldhjälpmedelsanvändning eller metod	Antal poliser
Verkanseld	0
Verkanseld mot hund	0
Varningsskott	0
Betvingande	0
OC-spray	0
Prejning	0
Spikmatta	0
Stängning	0
Fordonsnät	0
Fast hinder	0
Tårgas	0
Distraktionsgranat	0
Vägspärr	0

10 Elchockvapen

Den 7 maj 2021 beslutade Polismyndigheten om införande av elchockvapen som ett särskilt våldshjälpmedel i Polismyndighetens verksamhet. Beslutet gäller från den 1 januari 2022. Från den 1 januari 2018 har en försöksverksamhet med elchockvapen bedrivits och utvärderats. Utvärderingen av försöksverksamheten genomfördes av Umeå universitet på uppdrag av Polismyndigheten. Försöksverksamheten bedrevs i 5 polisregioner samt nationella insatsstyrkan i mindre omfattning. Införandeperioden omfattas till 31 december 2024. Under 2022/2023 pågår förberedelserna med att införa elchockvapen som ett ordinarie särskilt hjälpmedel. Elchockvapen regleras i Polismyndighetens föreskrift FAP 104–7 (PMFS 2021:4).

Tre olika användningsområden av elchockvapen ska rapporteras in till Noa. Dessa är.

1. Betvingande

- Laser som innebär att vapnet aktiveras och därigenom tänds två laser punkter upp vilka när vapnet riktas mot en person, indikerar var pilarna som skjuts ut vid avfyrning kommer att träffa.
- ARC, vilket innebär att polisen aktiverar en funktion där elektricitet flödar mellan två poler på vapnets framkant vilket ger ifrån sig både en ljusbåge och ett knastrande ljud. Dessa två användningsområden används för att varna att vapnet kan komma att användas om inte personen som ingripandet avser avbryter ett eventuellt brottsligt beteende och åtföljer polismannens uppmaningar. Ingen

av dessa två användningsområden innebär smärta eller skada på någon person.

- Trycka vapnet mot kroppen utan att avge drivstöt.

2. **Drivstöt**, innebär att vapnet trycks mot en kroppsdel på den person som ingripandet avser och att nyss nämnda ARC-funktion aktiveras. När så görs leds ström in i personens muskulatur vilket tillfogar tillfällig smärta.
3. **Avfyrning**, innebär att vapnet, som är utrustat med två kassetter innehållande två pilar med koppartrådar med ett par meters räckvidd, skjuts iväg mot den person som man avfyrar vapnet mot. Vid träff så fastnar pilarna på personen och en strömkrets sluts under ett antal sekunder som innebär att de notoriska nervsignalerna i musklerna störs ut.

Statistik för användning av elchockvapen under 2023 avser drivstöt och avfyrning. Utbildningsinsatser för det nationella införandet av ECV påbörjades under andra halvåret av 2023 varför fler polisregioner har inrapporterat användning av ECV än tidigare år då enbart försöksverksamhetens deltagande polisregioner fanns med i redovisningen. Redovisningen avser antal avfyrningar och drivstötar som rapporterats till Noa. Flera av dessa kan ha använts vid samma händelse.

Tabell 13: ECV användning under 2023 avseende antal avfyrningar eller drivstötar.

Polisregion	Avfyrning – antal	Drivstöt – antal
Bergslagen	4	0
Mitt	5	1
Nord	3	2
Stockholm	17	18
Syd	21	9
Väst	20	16
Öst	11	1
Noa	0	0